

Med oppositionen vid makten

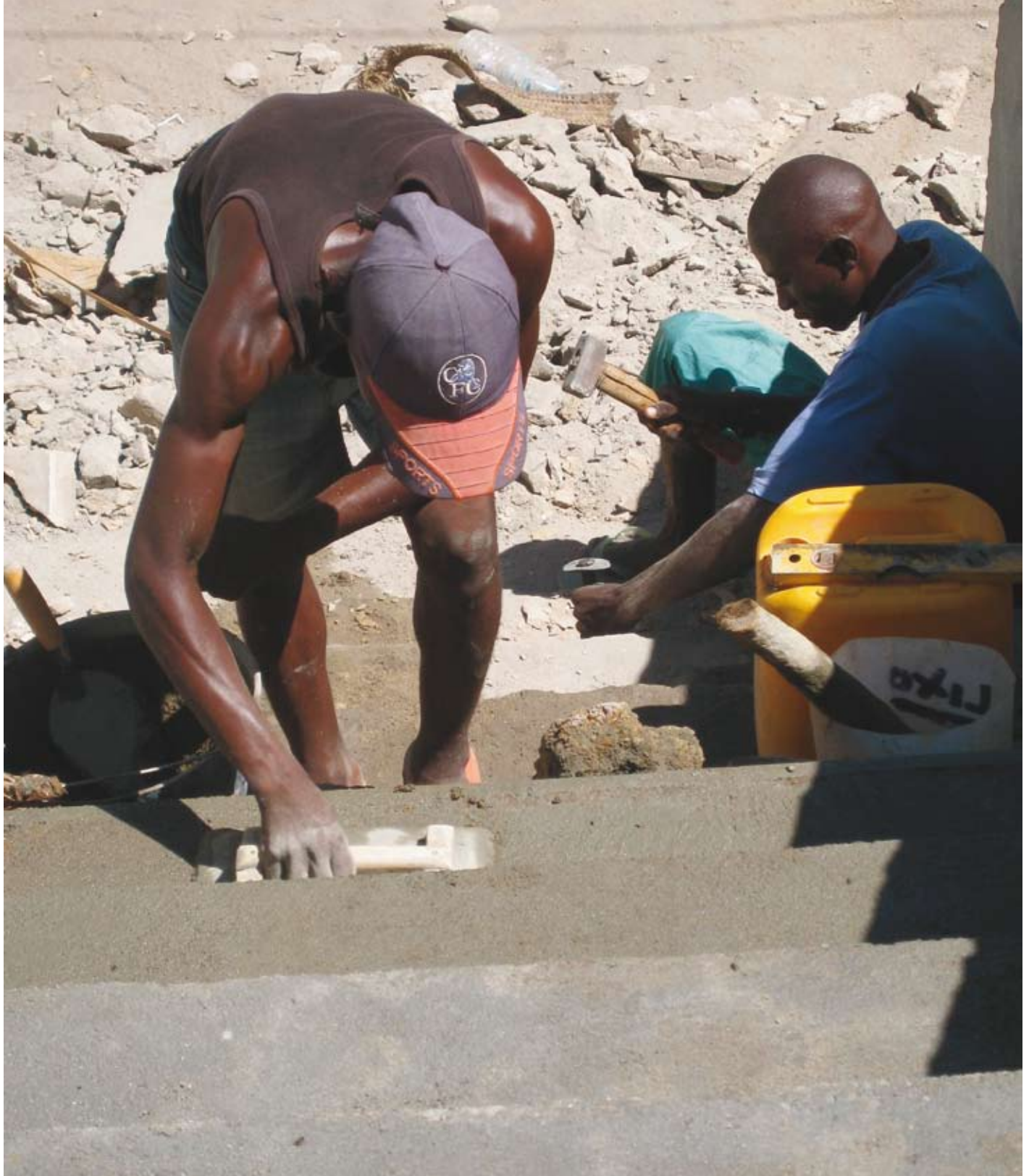
Oppositionspartiet Renamo förlorade parlaments- och presidentvalen i Moçambique 1994, 1999 och 2004. I parlamentet har partiet idag 90 av 250 platser. Övriga platser tillhör regeringspartiet Frelimo vars kandidat, sittande presidenten Armando Guebuza, i senaste valet fick över 60 procent av rösterna medan Renamos Afonso Dhlakama fick 31,7 procent. Nästa år ska det fjärde nationella valet hållas.

Men i år är det dags för lokalval. Senast vann Renamo i fem *municípios* av landets totala 33. Det var partiets första valsegrar någonsin. Det första kommunvalet, som hölls 1998 bojkottades av Renamo.

En moçambikisk *município* är ett avgränsat område runt en stad eller större samhälle och endast personer boendes inom området är röstberättigade. Det innebär att en relativt liten del av Moçambiques totala befolkning deltar i ett lokalval, övriga röstar bara i parlaments- och presidentsval.

Södra Afrika besökte fyra av dessa områden för att se vad det ständiga oppositionspartiet lyckats göra i regerandeställning.

Upprustning pågår på Ilha de Moçambique.

Foto: Johan Sävström

FJORTONTUSEN MÄNNISKOR TRÄNGS på Ilha de Moçambiques dryga tre kvadratkilometer. Ön, som med den smala, tre kilometer långa bron är länkad till fastlandet, var den portugisiska kolonialmaktens huvudstad fram till 1898. Precis 400 år tidigare var det just på Ilha de Moçambique som Vasco da Gama landsteg och utropade ön som portugisisk territorium.

Men redan långt tidigare, på 1100-talet, hade araberna seglat över kanalen och etablerat handelsförbindelser. Ön är än idag

ett mischmasch av portugisisk, arabisk och även indisk kultur. 1991 förklarades Ilha de Moçambique som ett världsarv av UNESCO.

Kommunkontoret är, precis som de flesta av öns byggnader, slitet och i behov av omfattande renovering. Även inuti är kontoret i behov av en upprustning. I ett av hörnen ligger en man på alla fyra och sopar golvet med vad som ser ut som ett knippe smågrenar. Skräphögen vittnar om att det var det länge sedan sist.

– Vi har varit så upptagna med att städa ön så att vi glömt vårt eget kontor. Nu blir det också gjort, säger Rahimo Salar och tänder en cigarett samtidigt som han svarar i mobiltelefonen.

Han är kommunens finansansvarige men utsedd som ställföreträdare när kommunalrådet är på resa.

– Här på Ilha vet folk att Renamo har ansträngt sig under mandatperioden. Vi har fått ordning på sophämtning, stensatt gatorna, byggt nya och reparerat de gamla murar som skyddar mot havets erosion av ön.

Han menar att det var självklart att Renamo skulle vinna kommunvalet 2003 eftersom Frelimo inte gjort något för invånarna sedan självständigheten. Det är mer än 30 år sedan.

– Folk ser med egna ögon att vi jobbar på, till skillnad från Frelimo som inte gjorde ett skit förutom att fylla sina egna fickor, säger Rahimo.

HAN HAR INGA BEVIS på att den förra kommunstyrelsen förskingrade finanserna men anser det självklart: hur är det annars möjligt att de inte gjort några av dessa förhållandevis billiga och enkla reparationer under 30 år?

Rahimo var tidigare affärsman i import/exportbranschen men har numera knappt tid att sköta företaget. Med företagets lilla lastbil far han runt och visar upp vad Renamo gjort hittills under mandatperioden. Några småungar leker med en boll mitt på gatan och Rahimo säger barskt åt dem att hålla sig borta från vägen. En av de äldre pojkar svarar nosigt.

– Merda! Ser du vad jag menar? Här på Ilha krävs det först och främst rehabilitering av folks mentalitet innan vi kan åstadkomma riktiga framsteg.

De saker som Renamo ändå åstadkommit innebär, enligt Rahimo, att även andra kommuner fått saker och ting gjorda eftersom Frelimo insett att de måste leverera för att inte förlora fler kommuner vid nästa val.

Det är svårt att regera kommunalt när partiet är i opposition centralt sett. Staten finns representerad på ön bland annat genom polis, skol- och hälsomyndigheter och samarbetet med kommunens funktioner är många gånger ansträngt. Rahimo tror det är en medveten taktik för att försvara arbetet för Renamo och kommunen.

– Frelimo bygger en ny och större statsapparat på lokal nivå jämte kommunbildningen på ön för att behålla makten. Vinner de inte val så försöker de med andra saker.

Rahimo erkänner dock att en del av skulden ligger på Renamo själva. För att möta motståndarpartiets taktiker måste de vara på hugget och ha starka och drivna ledare.

– Det har vi inte på Ilha de Moçambique.

EN OCH EN HALV TIMMAS KÖRNING från Ilha de Moçambique ligger kuststaden Nacala. Vägens asfaltering vittnar om

Nacala hamns betydelse för provinshuvudstaden Nampula. Det ska gå snabbt och enkelt att frakta varor både till och från Nampula som är den snabbast växande staden i landet, ekonomiskt sett. Nacala har en av världens största naturliga djuphamnar, det var aldrig nödvändigt att muddra för att kunna ta emot även stora fartyg. Bortsett från hamnen, som är halvt i privat och halvt i statligt regi, har Nacala inte mycket att skryta med. Det finns två cementfabriker men inte mycket mer. Kommunrådet Manuel Santos suckar tungt bakom skrivbordet, där presidenten blickar ner från det guldinramade fotografiet över honom. Jag har ögonen på er, verkar Guebuza förmedla till Nacalas folkvalda ledare.

– Våra skatteintäkter ligger på 3,6 miljoner kronor. Då det finns 207 000 invånare i kommunen innebär det att varje enskild nacalabo betalar knappt 20 kronor om året till kommunen. Det är svårt att göra storverk för så många med så lite. Vi behöver hjälp utifrån, säger Manuel Santos.

Kommunen har dock fått ytterligare tre miljoner öronmärkta kronor från staten till att bekämpa erosion. Något som är akut för Nacala. Ingenjör António Cacha visar vad stadsförvaltningen åstadkommit för att förebygga erosionen och "förhindra att hela staden spolats ner i havet". Bland annat enkla stenmurar med filter som släpper igenom det forsande regnvattnet men som hindrar jord att sköljas med. Regnet flyttar inte bara bort marken till havet utan slår även hål i vägarnas asfalt. Varje år efter regnsäsongen måste kommunen reparera stadens gator. Nu ska man istället satsa på att stensätta gatorna,

vilket innebär mer arbete men som kommer att bli billigare i längden. Det krävs dock att pengarna kommer in på kommunens konto. Varje månad dröjer det.

– Säkert är det en medveten taktik från regeringen. Har vi inte fått gjort jobbet innan regnsäsongen börjar står vi där och ser dumma ut inför väljarna. Det har Frelimo ingenting emot, säger Jorge de Aguiar som är ansvarig för kommunens vägarbete.

HERCULANO MIGUEL ÄR RÅDGIVARE åt de yngre tjänstemännen på kommunkontoret. Han är öppet anhängare av regeringspartiet och har så alltid varit. Fast det innebär inte att Herculano stödjer Frelimo i alla frågor. När han accepterade att jobba även under Renamos mandatperiod misstänkte somliga partikamrater att han bytt sida.

– Det är dumt tänkt. Jag jobbar som tjänsteman för kommunen som jag alltid gjort, oavsett vilket parti som har makten. Intressant att notera är att Renamo redan härmar Frelimo genom att skylla alla svårigheter på oppositionen. Precis så gjorde alltid mitt parti också.

Herculano Miguel är skeptisk till att Renamos kommuner lider mer än andra kommuner på grund av regeringspartiet. Det

Herculano Miguel är skeptisk till att Renamos kommuner lider mer än andra kommuner på grund av regeringspartiet.

Angoche är en stillsam och fattig ort, utan framtid, menar en del invånare.

Foto: Johan Sävström

finns ingen särbehandling på den nivån, däremot är samarbetet svagt med de statliga institutionerna på plats i Nacala.

– Allting är partipolitik numera. När Santos vunnit valet ville han behålla så många av de tidigare funktionärerna som möjligt. Då uppmanade Frelimo dem att inte jobba tillsammans med Renamo. Ända tills de upptäckte att det var precis vad Renamo gjorde i Angoche, då vände Frelimo tvärt och anklagade Renamo för att kasta ut oberoende tjänstemän. Det är bara tjuv och rackarspel för hela slanten, säger Herculano och skakar på huvudet.

ANGOCHÉ INTE ÄR LIKA EKONOMISKT intressant som Nacala. Det märks inte minst på vägen, de knappa 20 milen från

Nampula tar nästan fem timmar att köra. Kanske kommer titanbrytningen i Moma, som ligger halvvägs, att innebära en mindre boom som i alla fall medger reparation av vägen.

Några kilometer före stadens kärna präglas omgivningen av nedlagda och halvt förfallna fabriker. En gång i tiden fanns det stor cashewnötsindustri i Angoche. Men det är många år sedan nu och Jokwe, cyklonen som nyligen drog genom Angoche, förstörde ytterligare de redan fallfärdiga installationerna. Om det var kriget eller den privatiseringsvänliga politiken som tog död på industrin är oklart, men tusentals människor förlorade jobben och tvingades flytta eller hanka sig fram på fiske och jordbruk.

Ägaren till en av stadens två restauranger är portugisiska.

Hon flyttade till Moçambique efter fredsavtalet 1992 tillsammans med sin man som hon träffade i Portugal. Efter tio år i Angoche har Ivone Postiga gett upp, hon väntar bara på att maken kommer tillbaka från tjänsten i Indien för att hela familjen ska återvända till Portugal.

– Här finns ingen framtid. Inga jobb och ingen utbildning, vill man att det ska bli något av sina barn måste man skicka dem till Nampula. I Angoche är det ingen ide att stanna, säger hon.

ESTEVIÃO ATUMANE ÄR CHEF på kommunens avdelningar för ekonomisk utveckling och turism. Det är inga framträdande områden i Angoche. Samtidigt är det en av orsakerna till att Renamo vann kommunvalet 2003, tror Atumane. Folk var trötta på Frelimo som inte ens försökte göra någonting. Han säger att under deras mandat har Renamo lyckats realisera 80 procent av löftena i valmanifestet, trots alla problem med skrala finanser. 800 000 kronor är vad kommunen lyckas skrapa ihop från de nästan hundratusen invånarna. Sedan fabriker lade ner har folk inte avlönade jobb som de betalar inkomstskatt på. Istället är kommunen beroende av alternativa beskattningar som cykelskatt och fiskelicenser, som bara genererar småpengar. Regeringsmakten har heller inget intresse av att hjälpa Angoche, klagar Atumane, eftersom vi är politiska motståndare.

– Folket blir lidande när de statliga institutionerna inte vill samarbeta med oss. Frelimo straffar även sina egna väljare, de bor ju också här i kommunen, säger han.

Den dåliga relationen till statsfunktionerna bidrog till att Renamo bytte ut hela kommunens tjänstemannakår till förmån för folk i de egna leden. Kommunledningen litade inte på att de tidigare funktionärerna skulle sköta sitt jobb med ett nytt parti vid makten. Enligt Atumane blev det betydligt effektivare med den omorganiseringen.

BEIRA ÄR LANDETS ANDRA STAD och har inte mycket mer gemensamt med de andra kommunerna än att Renamo även där vann kommunvalet 2003. Olikt sovstaden Angoche så verkar folk vara upptagna i Beira, takten är snabbare och oljuden högre. Paulo Sergio är Beira kommuns samordningsansvarig och han visar gärna upp vad Renamo åstadkommit i staden. Den hand som inte vilar på Toyotans ratt pekar runt på nybyggen, ombyggen och reparationer som kommunen låtit göra. Bilen tvärbromsar och Sergio kastar sig ur och springer fram till en nybyggd hälsopost. Allt är klart men sjuksköterskorna har inte flyttat in än. Snabbt in i Toyota igen som gör en regelvidrig u-sväng och far iväg mot nästa stadsdel där kommunen byggt en marknadslokal som ersatt bänkarna längs huvudgatan.

Nyligen invigdes Beiras nya bårhus. Det ser ut precis som bårhus gör på amerikanska filmer med utrullbara metallfack för 107 avlidna. Paulo Sergio skyndar förbi ett lik på en bår och går in i den gamla avdelningen.

– Här läg kropparna huller om buller, staplade ovanpå varandra. Jämför med den nya lokalen och se vilken skillnad det är

Beiras småförsäljare har flyttat in från vägkanten till en ny marknadsplats.

Foto: Johan Sävström

Manuel Pedro Cheia leder jobbet med att gå över vartenda avloppsrör i hela Beira och byta ut eller reparera där det behövs.

Foto: Johan Sävström

numera, säger Paulo Sergio och håller handen över näsan som skydd mot liklukten som frätt in i väggarna efter alla år.

Manuel Pedro Cheia är ingenjör inom sanitetsområdet. Han leder ett EU-finansierat projekt som går över vartenda avloppsrör i hela Beira och byter ut eller reparerar där det behövs. Avloppssystemet är från början av 60-talet och har inte underhållits en enda gång sedan självständigheten.

– Jag är bara funktionär vid kommunen men jag märker stor skillnad. Sedan Renamo tog över staden har det hänt saker, inget snack om saken. Tidigare var byråkratin krångligare samt att det aldrig verkade finnas pengar till någonting. Förmodligen var det brist på intresse. Lönerna försenades ofta med flera månader. Hittills har det inte hänt under Renamo. Nuvarande kommunalråd är ibland med oss nere på marknivå och är genuint

intresserad av vårt arbete. Det hände aldrig tidigare, inte en enda gång, säger Manuel Pedro Cheia.

I Beira byttes inte några tjänstemän ut överhuvudtaget i samband med Renamos maktövertagande.

– Nä, varför skulle vi göra det? En tjänsteman är statens tjänare oavsett vilket parti som vinner ett lokalval. Vi har inte alls problem med lokala Frelimo utan har en bra och konstruktiv relation. Däremot är Frelimo centralt rädda för att vi ska lyckas alltför bra och kanske är det mer politiskt taktiskt än deras kolleger här i Beira. Det är därför alla biståndspengar hamnar i Maputo. Det är liten risk att de kommer till Beira, eller till de andra kommunerna med Renamomajoritet för den delen, säger Paulo Sergio.

JOHAN SÄVSTRÖM